

Публічне управління та адміністрування

УДК 352.07:353:340.130.5 (477)

Гришко Сергій Миколайович

аспірант кафедри публічної політики

Навчально-наукового інституту

публічного управління та державної служби

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Гришко Сергей Николаевич

аспирант кафедры публичной политики

Учебно-научного института

публичного управления и государственной службы

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Gryshko Sergii

Postgraduate Student of the Department of

Public Policy Educational and Scientific Institute of

Public Administration and Public Service of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0002-6643-4181

**ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ТА
ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМІВ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ
ДЕРЖАВИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ
ПРАВОВОЙ МЕХАНИЗМ КАК ОСНОВА ОРГАНИЗАЦИОННОГО И
ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМОВ СОГЛАСОВАНИЯ
ИНТЕРЕСОВ ГОСУДАРСТВА И ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ГРОМАД В
УКРАИНЕ
LEGAL MECHANISM AS THE BASIS OF ORGANIZATIONAL AND
ECONOMIC MECHANISMS OF COORDINATION OF INTERESTS OF
THE STATE AND TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE**

Анотація. Статтю присвячено теоретичному обґрунтуванню обумовленості організаційного та економічного механізмів узгодження інтересів держави та територіальних громад правовим механізмом. На основі аналізу наукових підходів до поняття та класифікації механізмів державного управління загалом, автором запропоновано забезпечення узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні здійснювати завдяки правовому, організаційному та економічному механізмам. У науковій публікації розкрито зміст правового механізму узгодження інтересів держави та територіальних громад через такі елементи як форми і методи правового регулювання. Серед форм правового регулювання узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні акцентовано увагу на Конституції України, міжнародних актах, ратифікованих Верховною Радою України, компетенційних, загальних та галузевих законах України, постановах Кабінету Міністрів України та нормативно-правових актах центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, предметом регулювання яких статус місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, а також характер взаємовідносин між ними. До методів правового регулювання віднесено та охарактеризовано закріплені актами законодавства дозволи, приписи та заборони, встановлені для місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Зважаючи на аналіз форм та методів правового регулювання узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні обґрунтовано, що завдяки їм виникають та реалізуються організаційний та економічний механізми узгодження інтересів. Зокрема, щодо організаційного механізму правовий механізм створює такі організаційні елементи як організаційні утворення, якими є місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, консультативні, дорадчі та інші органи, а також організаційні дії, зокрема, узгоджувальні процедур, а для економічного визначає економічні

ресурси такі як порядок формування та обсяги бюджетних коштів, об'єкти права державної та комунальної власності.

Ключові слова: *правовий механізм, організаційний механізм, економічний механізм, узгодження інтересів, територіальні громади.*

Анотація. *Стаття посвячена теоретическому обоснованию обусловленности организационного и экономического механизмов согласования интересов государства и территориальных громад правовым механизмом. На основе анализа научных подходов к понятию и классификации механизмов государственного управления в целом, автором предложено обеспечение согласования интересов государства и территориальных громад в Украине осуществлять благодаря правовому, организационному и экономическому механизмам. В научной публикации раскрыто содержание правового механизма согласования интересов государства и территориальных громад через такие элементы как формы и методы правового регулирования. Среди форм правового регулирования согласования интересов государства и территориальных громад в Украине акцентировано внимание на Конституции Украины, международных актах, ратифицированных Верховной Радой Украины, компетенционных, общих и отраслевых законах Украины, постановлениях Кабинета Министров Украины и нормативно-правовых актах центральных и местных органов исполнительной власти и органов местного самоуправления, предметом регулирования которых есть статус местных государственных администраций и органов местного самоуправления, а также характер взаимоотношений между ними. К методам правового регулирования отнесены и охарактеризованы, закрепленные актами законодательства, разрешения, предписания и запреты, установленные для местных государственных администраций и органов местного самоуправления. Учитывая анализ форм и методов правового*

регулирующего согласования интересов государства и территориальных общин в Украине обосновано, что благодаря им возникают и реализуются организационный и экономический механизмы согласования интересов. В частности, по отношению к организационному механизму правовой механизм создает такие организационные элементы как организационные структуры, которыми являются местные государственные администрации, органы местного самоуправления, консультативные, совещательные и иные органы, а также организационные действия, в частности, согласительные процедуры, а для экономического механизма определяет экономические ресурсы, такие как порядок формирования и объемы бюджетных средств, объекты права государственной и коммунальной собственности.

Ключевые слова: *правовой механизм, организационный механизм, экономический механизм, согласование интересов, территориальные громады.*

Summary. *The article is devoted to the theoretical substantiation of the conditionality of organizational and economic mechanisms of coordination of interests of the state and territorial communities by the legal mechanism.*

Based on the analysis of scientific approaches to the concept and classification of mechanisms of public administration in general, the author proposes to ensure the coordination of the interests of the state and territorial communities in Ukraine through legal, organizational and economic mechanisms.

The scientific publication reveals the content of the legal mechanism for reconciling the interests of the state and territorial communities through such elements as forms and methods of legal regulation.

Among the forms of legal regulation of coordination of interests of the state and territorial communities in Ukraine, attention is focused on the Constitution of Ukraine, international acts ratified by the Parliament of Ukraine, competent,

general, and sectoral laws of Ukraine, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, and regulations of central and local executive bodies, local self-government bodies, the subject of regulation of which is the status of local state administrations and local self-government bodies, as well as the nature of relations between them.

The methods of legal regulation include and characterize the permits, instructions, and prohibitions established for legislative acts, established for local state administrations and local self-government bodies.

Taking into account the analysis of forms and methods of legal regulation of coordination of interests of the state and territorial communities in Ukraine, it is set that due to them the organizational and economic mechanisms of coordination of interests arise and are realized.

In particular, with regard to the organizational mechanism, the legal mechanism creates such organizational elements as organizational entities, which are local state administrations, local governments, advisory, consultative and other bodies, as well as organizational actions, in particular, conciliation procedures, and for economic determines economic resources such as the order of formation and amounts of budget funds, objects of state and communal property rights.

Key words: *legal mechanism, organizational mechanism, economic mechanism, coordination of interests, territorial communities.*

Постановка проблеми. Інтереси держави, як закріплені актами законодавства завдання, функції та повноваження органів державної влади, перш за все місцевих органів виконавчої влади, та інтереси територіальних громад як закріплені актами законодавства завдання, функції та повноваження органів місцевого самоврядування так і фактично існуючі прагнення жителів територіальної громади, потребують відповідних механізмів їх визначення та реалізації. Зважаючи на те, що організація

діяльності органів публічної влади повинна здійснюватися, як того вимагає Конституція України, у межах та порядку визначених Конституцією та законами України, а отже потребує відповідного правового закріплення, саме правовий механізм є основою як для узгодження інтересів держави та територіальних громад на місцевому рівні так і функціонування інших механізмів. Будучи правовою основою, цей механізм створює передумови і для подальшого реформування та розвитку взаємовідносин між державою та територіальними громадами у процесі децентралізації. Відповідно, визначення змісту правового механізму та його впливу на інші механізми, сприятиме не лише теоретичному осмисленню питання механізмів узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні, а й створюватиме можливості для подальшого розвитку цих механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на широке коло наукових досліджень питання механізмів державного управління загалом, здійснюваних як представниками науки державного управління так і представниками юридичної науки, питання правового механізму як основи узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні, не досліджувалося. Натомість предметом було питання механізмів узгодження інтересів у публічній політиці та публічному управлінні, здійснене І. Рейтеровичем. Щодо загальних досліджень науки державного управління, що є основою для здійснення нашого, то слід виокремити праці таких науковців як В. Авер'янов, С. Алексєєв, Г. Атаманчук, О. Коротич, Н. Малиш, В. Мороз, Н. Нижник, Л. Приходченко, Ю. Тихомиров, О. Федорчак та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданням цієї наукової розробки є теоретичне осмислення впливу складових правового механізму на інші механізми узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні на основі аналізу теоретичних підходів до

поняття правового механізму, а також суміжних з ним понять й розкриття змісту складових правового механізму.

Виклад основного матеріалу. У дослідженнях науки державного управління існує різне змістовне наповнення поняття "правовий механізм". Окрім цього науковцями доволі часто застосовується суміжне поняття - правова складова механізму державного управління. Так, Н. Малиш розглядає правовий механізм державного управління як самостійний, відносячи до нього закони та постанови Кабінету Міністрів України [17, с. 98]. Подібного підходу дотримуються і інші науковці, відносячи до складу цього механізму нормативно-правове забезпечення (закони і постанови Верховної Ради України), укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, а також методичні рекомендації та інструкції, тощо [37] або ж сукупність нормативно-правових актів, які покликані відображати взаємодію та причинно-наслідкові зв'язки елементів системи державного управління" [4, с. 30].

У юридичній науці, на відміну від науки державного управління більш застосовуваним є термін «механізм правового регулювання», системне дослідження якого здійснено С. Алексеєвим. Науковець визначив механізм правового регулювання як взяту в єдності всю сукупність правових засобів, за допомогою яких забезпечується результативність правового впливу на суспільні відносини [1, с. 30]. Подібної позиції дотримуються і до сьогодні представники правової науки [6, с. 193; 12, с. 546; 32, с. 71; 34, с. 130; 35, с. 498; 39, с. 341- 342], акцентуючи увагу на тому, що механізм правового регулювання є сукупністю або ж системою правових засобів, елементів, зв'язків, закономірностей, за допомогою яких здійснюється упорядкування суспільних відносин.

Це дозволяє констатувати схожість наукових підходів представників державно-управлінської та правової наук в частині віднесення до складових

елементів правового механізму та механізму правового регулювання називають таких як норми права та акти реалізації права.

Якщо ж звернутися до класичного розуміння сутності механізму державного управління загалом [7], то мова скоріше іде про правову складову механізму державного управління. Зокрема, В. Авер'янов розглядає механізм державного управління як сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення [7, с. 35-39]. Звідси складовими елементами зазначеного механізму виступають: 1) система органів виконавчої влади; 2) сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку.

Окремі дослідники механізмів державного управління об'єднують такі категорії як "організаційний механізм" і "правовий механізм" в загальну категорію "організаційно-правовий механізм", через нерозривність зв'язку організаційних структур управління та правових норм, за допомогою який власне і відбувається управлінський вплив [18; 19; 22, с. 10; 38]. А на думку Ю. Тихомирова організаційно-правовий механізм управління територіями включає такі елементи як "...система правових актів, державні та інші структури, процедури їх діяльності та взаємодії, що дозволяють впливати на гармонійний розвиток території" [36, с. 443].

Виходячи з наведеного, визначаємо правовий механізм узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні як сукупність нормативно-правових актів, що регулюють статус територіальних громад та місцевих органів публічної влади, визначають форми та засоби впливу на ці органи з боку держави та територіальних громад з метою узгодження їх інтересів, закріплюють процеси узгодження інтересів, а також прийнятих на

виконання цих норм правореалізаційних актів. І, беручи за основу інструментальний науковий підхід, вважаємо, що правовий механізм узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні утворюють такі складові елементи як форми та методи правового регулювання, що уособлюються відповідними правовими нормами, а також акти застосування цих норм. Завдяки нормам визначається статус учасників узгодження інтересів, характер цих відносин, юридичні факти, що обумовлюють виникнення, зміну чи припинення цих відносин.

Зважаючи також на наукові підходи в межах яких ідеться про множинність існування механізмів державного управління чи то як самостійних [13, с. 126-127; 37] чи то у межах комплексного механізму державного управління [8, с. 236; 15, с. 111; 22, с. 10], вважаємо, що правовий механізм узгодження інтересів створює основу для побудови та функціонування, перш за все організаційного та економічного механізмів.

Форми правового регулювання, на думку Г. Атаманчука, це вимоги держави – владної сили суспільства, і необхідні вони для впорядкування суспільної життєдіяльності; відповідно, вони повинні бути соціально обумовлені, обґрунтовані й ефективні, системно організовані і неодмінно практично реалізовуватися [2, с. 107]; і чим вище і "сильніше" правовий акт, який дає статусні характеристики елементів державного управління, правилам (нормам) поведінки людей в управлінських процесах, тим більше у нього можливостей забезпечувати цілісність державного управління і підтримувати координованість управляючих впливів різних рівнів та видів (підсистем) його організаційних структур [2, с. 108].

Нормативно-правові акти виступають як форми правового регулювання відповідного рівня: конституційного, законодавчого та підзаконного. Основоположною формою правового регулювання механізмів узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні є конституційна [13]. Конституційні норми визначають основні

принципи організації публічної влади на місцевому рівні, статус територіальних громад та місцевих органів публічного управління, визначають характер відносин між державою та територіальними громадами, а також між місцевими органами публічної влади, є основою для економічного забезпечення узгодження інтересів.

Зокрема, мова іде про такі конституційні положення як: визнання і гарантування місцевого самоврядування (стаття 7); законодавче визначення засад місцевого самоврядування (пункт 15 частини першої статті 92); поняття та зміст місцевого самоврядування, зокрема, право територіальної громади здійснювати місцеве самоврядування в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи (стаття 140); участь держави участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування та фінансової підтримки місцевого самоврядування, та відшкодування витрат органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади (частина перша статті 142); управління територіальними громадами села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи майном, що є в комунальній власності (стаття 143); фінансування державою наданих органам місцевого самоврядування законом окремих повноважень органів виконавчої влади (частина третя статті 143). Конституційні норми також формалізують, через основне призначення територіальної громади, сферу її інтересів, а саме: самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Слід відмітити, що названі конституційні положення сформовані через методи позитивного зобов'язання (обов'язок діяти) чи дозволи (можливість діяти).

Таким чином, саме конституційні положення закладають основи інтересів територіальної громади та організаційного та економічного

механізмів узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні.

В основі узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні є також норми міжнародного права. Положення статті 9 Конституції України, яке встановлює, що "чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України" [13], дозволяє міжнародні акти, ратифіковані Верховною Радою України, віднести до законодавчої форми правового регулювання. Серед них, перш за все, мова має іти про Європейську Хартію місцевого самоврядування [9]. У останній норми, що створюють правову основу узгодження інтересів передбачені статтею 4. Це: встановлення повного права органів місцевого самоврядування вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу; вимога, щоб повноваження органів місцевого самоврядування, як правило, були повними і виключними; можливість органів місцевого самоврядування, у випадку делегування їм повноважень, пристосовувати свою діяльність до місцевих умов. Важливими положеннями Європейської Хартії є також норми про фінансування реалізації повноважень органами місцевого самоврядування в достатньому обсязі та про здійснення адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування. Європейська Хартія також інститує одну з організаційних форм узгодження інтересів держави та органів місцевого самоврядування – проведення консультацій з органами місцевого самоврядування у процесі планування і прийняття рішень щодо всіх питань, які безпосередньо їх стосуються.

Отже, Європейська Хартія місцевого самоврядування також закладає правові основи функціонування організаційного та економічного механізмів узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні, а її

положення сформовані завдяки методам позитивного зобов'язання та дозволам.

Серед міжнародних актів, що ратифіковані Україною, правові основи узгодження інтересів містяться і у Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1980 року [29] та Європейській хартії регіональних мов та мов меншин 1992 року [10].

Доцільно, на нашу думку, також згадати про Всесвітню декларація місцевого самоврядування [5, с. 68]. На думку О. Майданника, вона є тим міжнародним актом, в якому закладені концептуальні основи місцевого самоврядування [16, с. 68]. І хоча цей міжнародний документ не є частиною національного законодавства України, однак окремі його положення можуть бути застосовані в Україні з метою удосконалення механізмів узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні. Подібними до Всесвітньої декларації за своєю правовою природою є також документи Ради Європи, що регулюють питання місцевого самоврядування.

Закони України є наступним рівнем правового регулювання визначення та узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні. Такими перш за все є компетенційні закони – “Про місцеві державні адміністрації” [26], “Про місцеве самоврядування в Україні” [27], “Про столицю України – місто-герой Київ”, “Про асоціації органів місцевого самоврядування”, “Про Кабінет Міністрів України” та “Про центральні органи виконавчої влади”.

Роль компетенційних законів полягає в тому, що вони:

- чітко визначають межі повноважень місцевих органів публічного управління влади у відповідних сферах;
- передбачають правові та організаційні форми взаємовідносин між державою та територіальними громадами в особі органів, що їх уособлюють або утворені ними;

- визначають фінансові та матеріальні ресурси, що використовуються з метою узгодження інтересів;
- передбачають наслідки, що можуть настати у випадку конфліктів чи протиріч між місцевими органами публічного управління.

Інша група законів спрямована на деталізацію вимог як міжнародних актів так і Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні". Серед них найбільш значимими є закони України "Про транскордонне співробітництво" [31], "Про стимулювання розвитку регіонів" [30], "Про державні цільові програми" [25].

Третю групу становлять законодавчі акти, що визначають порядок фінансування та матеріального забезпечення узгодження інтересів держави та територіальних громад. Мова іде, про Бюджетний кодекс України [3], Цивільний кодекс України [40], Податковий кодекс України [21], Земельний кодекс України [11], Закон України "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності" [28] та інші кодекси і закони, що визначають статус об'єктів комунальної власності

Водночас, найбільшу групу становлять закони України, що регулюють суспільні відносини у відповідних сферах чи галузях – економічній, соціально-гуманітарній та політико-адміністративній. Норми цих законів, закріплюючи повноваження місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування на місцевому рівні, тим самим виступають правовими засобами узгодження інтересів цих органів.

На відміну від конституційні положень та положень міжнародних актів, законодавчі норми містять, окрім дозволів та позитивного зобов'язань, також заборони (неможливість вчиняти заборонені дії) як метод правового регулювання. Наприклад, у Законі України "Про місцеві державні адміністрації" становлено заборону місцевим державним адміністраціям втручатися у здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень (частина четверта статті 35).

Якщо норми законів України закріплюють межі та зміст питань місцевого значення або ж повноваження місцевих державних адміністрацій та утворених територіальними громадами органів і лише позначають форми та засоби узгодження інтересів названих інституцій, то, відповідне законодавче уповноваження, дає змогу Кабінету Міністрів України, центральним органам виконавчої влади чи органам місцевого самоврядування та місцевим державним адміністраціям, деталізувати зміст цих форм і засобів. По суті, мова іде про організацію узгодження інтересів через відповідні форми та завдяки відповідним засобам, а отже про організаційний механізм узгодження інтересів.

Слід відмітити, що конституційне обмеження втручання в діяльність місцевого самоврядування лише на рівні Конституції та законів України, обумовлює право органів місцевого самоврядування, а тим більше територіальних громад, при відсутності законодавчої норми, самостійно визначатися із формою застосування урядових та відомчих нормативно-правових актів, тобто або їх виконувати або ж лише використовувати. Що неприпустимо для місцевих органів виконавчої влади, які зобов'язані ці акти виконувати.

Серед урядових актів, що регулюють складові організаційного механізму, можна виокремити такі основні як Регламент Кабінету Міністрів України, затверджений постановою Уряду від 18 липня 2007 р. № 950 із наст. змінами, Типовий регламент місцевих державних адміністрацій, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1999 року № 2263 із наст. змінами, постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2009 р. № 531 "Питання посилення взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з підготовки та прийняття нормативно-правових актів" [20].

Регламент Кабінету Міністрів України, містить наступні норми, що спрямовані на регулювання узгодження інтересів держави та

територіальних громад в Україні, сформульовані завдяки методам позитивного зобов'язання та дозволу: 1) можливість участі уповноваженого представника всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування з правом дорадчого голосу у засіданнях Кабінету Міністрів під час розгляду питань, що стосуються функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, (пункт 4 § 18); б) участь керівників органів місцевого самоврядування у засіданнях урядових комітетів (пункт 1 § 28-5); в) постійна участь у засіданні урядового комітету, за рішенням його голови, уповноваженого представника всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування (пункт 1 § 28-5); г) обов'язкове надсилання всеукраїнським асоціаціям органів місцевого самоврядування проекту акта Кабінету Міністрів з питань, що стосуються функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого і регіонального розвитку (згідно з тематикою консультацій, визначених (пункт 7 § 33); д) надсилання розробником проектів актів Кабінету Міністрів з питань, що стосуються функціонування місцевого самоврядування чи інтересів територіальних громад, відповідним органам місцевого самоврядування для ознайомлення та у разі надходження пропозицій від зазначених органів здійснення їх розгляду під час опрацювання таких проектів (пункт 2 § 41).

Регламент також детально регулює порядок взаємодії Кабінету Міністрів України з органами місцевого самоврядування (§ 152, 153), зокрема щодо таких форм як: розгляд на урядових засіданнях питання щодо стимулювання розвитку регіонів (територій), інших питань, пов'язаних з функціонуванням місцевого самоврядування; заслуховування звітів керівників органів виконавчої влади про виконання органами місцевого самоврядування делегованих їм повноважень органів виконавчої влади; залучення органів місцевого самоврядування до обговорення проектів нормативно-правових актів, ініційованих Кабінетом Міністрів, з питань, що

стосуються інтересів територіальних громад, проведення консультацій із всеукраїнськими асоціаціями органів місцевого самоврядування у порядку, встановленому Законом України «Про асоціації органів місцевого самоврядування»; розгляд пропозицій (звернень) органів місцевого самоврядування, адресованих Кабінетові Міністрів, Прем'єр-міністрові, Першому віце-прем'єр-міністрові, віце-прем'єр-міністрам, Державному секретареві Кабінету Міністрів, міністру, який не очолює міністерство.

У Типовому регламенті місцевої державної адміністрації такими є норми про: 1) включення до планів роботи місцевої держадміністрації актуальних питань, пов'язаних із поліпшенням діяльності місцевих органів виконавчої влади, їх взаємодією з органами місцевого самоврядування, які потребують розгляду на засіданні колегії, нараді у голови місцевої держадміністрації і його заступників та вжиття додаткових заходів (абзац другий пункту 9); 2) віднесення до повноважень апарату місцевої державної адміністрації повноваження з проведення, за дорученням голови місцевої держадміністрації аналізу роботи органів місцевого самоврядування у межах повноважень і в порядку, визначеному законодавством (пункт 15); 3) надання методичної та іншої практичної допомоги з удосконалення організації їх роботи; підготовка пропозицій щодо поглиблення взаємодії місцевої держадміністрації з органами місцевого самоврядування для спільного вирішення питань економічного, соціального та культурного розвитку відповідних територій (пункт 15); 4) можливість включення до складу колегії за згодою посадових осіб органів місцевого самоврядування (пункт 40); 5) надсилання проекту розпорядження голови місцевої держадміністрації, у разі коли він стосується розвитку конкретної адміністративно-територіальної одиниці або інтересів окремої територіальної громади, відповідному органу місцевого самоврядування для розгляду і внесення пропозицій (пункт 58); 6) наведення позиції органів місцевого самоврядування, а також визначення ступеню її відображення в

проекті розпорядження, якщо останній стосується питання розвитку адміністративно-територіальної одиниці (пункт 6 пояснювальної записки до проекту розпорядження голови держадміністрації).

Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2009 р. № 531 встановлює вимогу до міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади забезпечити в установленому порядку погодження з органами місцевого самоврядування проектів нормативно-правових актів з питань, що стосуються функціонування місцевого самоврядування чи інтересів територіальних громад (пункт 2) [20].

Достатньо широким є коло урядових постанов, предметом регулювання яких є елементи економічного механізму узгодження інтересів держави та територіальних громад. Характерною особливістю цих урядових актів є та, що вони прийняті на основі або ж на виконання законів України. Для прикладу, реалізація положень Бюджетного кодексу в частині узгодження інтересів держави та територіальних громад здійснюється через такі постанови як: від 12 січня 2011 р. № 6 "Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках", від 12 січня 2011 р. № 18 "Про затвердження Порядку передачі бюджетних призначень, перерозподілу видатків бюджету і надання кредитів з бюджету", від 29 березня 2002 р. № 415 "Про затвердження Порядку використання коштів резервного фонду бюджету", від 18 березня 2015 р. № 196 "Деякі питання державного фонду регіонального розвитку", від 12 грудня 2018 р. № 1062 "Про затвердження Основних засад здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001", від 16 лютого 2011 р. № 106 "Деякі питання ведення обліку податків, зборів, платежів та інших доходів бюджету" та інші. Наведений приклад дає змогу, спрогнозувати, що не менше 1000 урядових постанов, на сьогодні, прямо або опосередковано

регулюють економічний механізм узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні. І так само, на основі аналізу названих постанов, зробити висновок, що їх норми, з метою узгодження інтересів, закріплюють всі три методи правового регулювання: позитивне зобов'язання, дозволи та заборони.

Щодо відомчих актів, що уособлюються наказами центральних органів виконавчої влади, перш за наказами міністерств, то їх прийняття може бути результатом законодавчого чи урядового уповноваження. Приміром Міністерство фінансів України встановлює форму зведеної інформації, яку щомісяця до 6 числа Казначейство подає про операції, пов'язані з розміщенням тимчасово вільних коштів на вкладних (депозитних) рахунках у банках (абзац другий пункту 15 Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2011 р. № 6. І хоча, кількість відомчих актів, у порівнянні з урядовими є меншою, однак їх прийняття обумовлено тим фактом, що уповноважений центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та/або реалізує державну політику, більш фахово і детально спроможний здійснити правове регулювання певного питання.

До форм правового регулювання узгодження інтересів держави та територіальних громад на місцевому рівні відносяться розпорядження голів місцевих державних адміністрацій нормативного характеру та рішення рад нормативного характеру. Зважаючи на повноваження місцевих державних адміністрацій та виключно компетенцію рад предметом регулювання таких актів можуть, відповідно, бути: для місцевих державних адміністрацій питання, визначені Типовим регламентом місцевої державної адміністрації; статусу колегії місцевої державної адміністрації та участі у ній представників органі місцевого самоврядування; створення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів та участі у них

представників органів місцевого самоврядування; для місцевих рад – це встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України, прийняття рішень щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету, прийняття рішень про укладення спеціальних інвестиційних договорів відповідно до Закону України “Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями”, прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення, прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і порядку, визначених цим та іншими законами, прийняття рішень, пов'язаних із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань; надання згоди на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України, затвердження статуту територіальної громади, вирішення питань у сфері поводження з небезпечними відходами відповідно до законодавства та ін. Завдяки відміченим законодавчим положенням можна зробити також висновок про переважання в нормативних актах цих органів, серед методів правового регулювання, дозволів та позитивного зобов'язання.

Наведений перелік питань, що можуть бути врегульовані нормативними актами місцевих державних адміністрацій та місцевих рад не є вичерпним. Водночас, вже на його основі можна зробити висновок, що можливості територіальних громад в особі утворених ними органів в частині узгодження їх інтересів з державою є значно ширшими, аніж у представництва держави, тобто у місцевих державних адміністрацій. Такий же висновок складається і при звертанні до Примірного статуту територіальної громади, який, окрім інших положень, визначає, що “територіальної громади з органами виконавчої влади, діяльність яких

поширюється на територію громади, базуються на засадах співробітництва та взаємодопомоги з метою забезпечення здійснення завдань соціально-економічного та культурного розвитку громади, її населених пунктів та реалізації на території громади завдань і повноважень виконавчої влади в інтересах територіальної громади" [23]. І хоча останній не є нормативно-правовим актом, однак, на нашу думку, його положення є бажаними і доцільними для використання при розробці статутів територіальних громад.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Правовий механізм як сукупність форм та методів правового регулювання, відображенням яких є нормативно-правові акти, а також правореалізаційних актів, є основою для визначення структури та реалізації організаційного та економічного механізмів узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні. Форми правового регулювання, серед яких Конституція України, міжнародні акти, ратифіковані Верховною Радою України, закони України, постанови Кабінету Міністрів України та нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування, визначають не лише завдання, функції та повноваження органів публічної влади на місцевому рівні, а й регламентують їх організаційні відносини, визначають організаційно-правові форми та методи діяльності цих органів з метою узгодження інтересів між ними, закріплюють засоби матеріального та фінансового забезпечення узгодження інтересів.

Якщо Конституція та законодавчі акти містять більш загальні положення щодо організаційного та правового механізмів узгодження інтересів держави та територіальних громад, то урядові акти закладають більшою мірою складові організаційного механізму серед яких організація надіслання проекту, погодження та врахування пропозицій при прийнятті нормативних та індивідуальних актів, залучення до обговорення, розгляд звернень (пропозицій), організація нарад та діяльності колегій, організація надання методичної допомоги, організація контролю, кожна з яких

забезпечує узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні, а також складові економічного механізму серед яких порядок фінансування державою делегованих повноважень (передачі субвенцій), передачі у комунальну власність державного майна та ін. Відомчі акти, перш за все накази міністерств нормативно-правового характеру, спрямовані на деталізацію законодавчих чи урядових положень, а нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, не лише деталізують законодавчі положення, а й, у їх межах, визначають та деталізують ті засоби організаційного та економічного механізмів, що є найбільш ефективними на місцевому рівні.

Зважаючи на неможливість в межах цієї наукової розвідки зупинитися на правореалізаційних актах та детально розглянути методи правового регулювання як складові правового механізму узгодження інтересів держави та територіальних громад в Україні, вважаємо, що саме вони мають стати предметом подальших наукових досліджень.

Література

1. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. Москва: Юрид. лит., 1966. 187 с.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций. 3-е изд., доп. Москва: ОМЕГА-Л, 2005. 584 с.
3. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456-VI із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 14 серпня 2021 року).
4. Вольська О. М. Трансформація механізмів державного управління соціальним розвитком в сучасних умовах: автореф. дис. ... д. держ. упр.: 25.00.02. Донецьк, 2013. 36 с.
5. Всесвітня декларація місцевого самоврядування (прийнята на 27 Міжнародному Конгресі Інтернаціональною Спілкою Місцевих Влад

- 23-26 вересня 1985 р.). *Місцеве і регіональне самоврядування в Україні*, 2004. Вип. 1- 2. С. 65-69.
6. Гусарев С. Д., Олійник А. Ю., Слюсаренко О. Л. Теорія права і держави: навч. посіб. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. 270 с.
  7. Державне управління в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. Б. Авер'янова. Київ: Видавництво ТОВ "СОМІ", 1999. 432 с.
  8. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / за заг. ред. Нижник Н. Р., Олуйка В. М. Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2002. 352 с.
  9. Європейська Хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення 02 серпня 2021 року).
  10. Європейська хартія регіональних мов та мов меншин, ратифікована Законом України від 15 травня 2003 року № 802-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text (дата звернення 02 серпня 2021 року).
  11. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 12 серпня 2021 року).
  12. Кельман М. С., Мурашин О. Г., Хома Н. М. Загальна теорія держави і права: підручник. 3-тє видання, стереотипне. Львів: "Новий Світ-2000", 2009. 584 с.
  13. Конституція України від 28 червня 1996 року із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).

- 14.Коротич О. Б. Класифікація та зміст механізмів управління державою. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. ОРІДУ, 2006. Вип. 2 (26). С. 126-127.
- 15.Круглов М. И. Стратегическое управление компанией. М., 1998. 356 с.
- 16.Майданник О. О. Місцеве самоврядування: концептуальні основи, конституційно-правове регулювання в Україні. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2016. № 3-4. С. 68-69.
- 17.Малиш Н. А. Організаційний механізм державного управління екологічною політикою України. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. ОРІДУ, 2011. Вип. 1 (45). С.96-102.
- 18.Мороз В. М. Організаційно-правовий механізм державно-управлінського впливу: зміст та характеристика категорії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 23. С. 106-114. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.23.106.
- 19.Назаренко В. Ю. Організаційно-правовий механізм державного управління пожежною безпекою в Україні. *Теорія та практика державного управління*: зб. наук. пр. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2013. Вип. 3 (42). С. 1-7. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/14.pdf>
- 20.Питання посилення взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з підготовки та прийняття нормативно-правових актів: постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2009 р. № 531. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).
- 21.Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року із наст. змінами № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17> (дата звернення 04 серпня 2021 року).

22. Попов М. П. Організаційно-правовий механізм державного управління в сфері гендерної політики: автореф. дис. ... к. держ. упр.: 25.00.02. Одеса, 2006. 20 с.
23. Практичний посібник з питань організації роботи органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/63/mod1web.pdf>
24. Приходченко Л. Л. Організаційно-правовий механізм забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади. *Теорія та практика державного управління*: зб. наук. праць. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ Магістр, 2009. Вип. 1 (24). С. 59-66.
25. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 року № 1621-IV із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).
26. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).
27. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).
28. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: Закон України від 3 березня 1998 року № 147/98-ВР із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).
29. Про приєднання України до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями: постанова Верховної Ради України від 14 липня 1993 року №

- 3384-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-12#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).
30. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2850-IV із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text> (дата звернення 10 серпня 2021 року).
31. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24 червня 2004 року № 1861-IV із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).
32. Протасов В. Н. Что и как регулирует право: учеб. пособ. Москва: Юристъ, 1995. 96 с.
33. Рейтерович І. В. Механізми узгодження інтересів у публічній політиці та публічному управлінні. Механізми узгодження інтересів у виробленні публічної політики в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. С. О. Телешуна. Київ: НАДУ, 2019. С. 112-130.
34. Середа Г. П., Стеценко С. Г. Проблеми теорії держави і права: навч. посіб. у визначеннях та схемах. Київ: КНТ, 2009. 184 с.
35. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
36. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: полный курс. Второе издание, дополненное и переработанное. Москва: Изд. Тихомирова М. Ю., 1998. 798 с.
37. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування. Електронне наукове фахове видання*. 2008. № 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf
38. Фердман Г. П. Механізми протидії проявам тероризму на залізничному транспорті України: автореф. дис. ... к. держ. упр.: 25.00.02. Одеса, 2006.

URL: http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/81710-9.html

39. Хропанюк В. Н. Теория государства и права: учеб. пособ. для высших учебных заведений / под ред. профессора В. Г. Стрекозова. Москва: "Дабаров, Ткачев, Димов", 2002. 427 с.
40. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV із наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 04 серпня 2021 року).

References

1. Alekseev S. S. Mekhanyzm pravovogho rehulyrovanyja v socialystycheskom ghosudarstve. Moskva: Juryd. lyt., 1966. 187 s.
2. Atamanchuk Gh. V. Teoryja ghosudarstvennogho upravlenyja: kurs lekcyj. 3-e yzd., dop. Moskva: OMEGhA-L, 2005. 584 s.
3. Bjudzhetnyj kodeks Ukrajinny vid 8 lypnja 2010 roku # 2456-VI iz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (data zvernennja 14 serpnja 2021 roku).
4. Voljsjka O. M. Transformacija mekhanizmiv derzhavnogho upravlinnja socialnym rozvytkom v suchasnykh umovakh: avtoref. dys. ... d.derzh. upr.: 25.00.02. Donecjk, 2013. 36 s.
5. Vsesvitnja deklaracija miscevogho samovrjaduvannja (pryjnjata na 27 Mizhnarodnomu Konghresi Internacionaljnoju Spilkoju Miscevykh Vlad 23– 26 veresnja 1985 r.). Misceve i rehionaljne samovrjaduvannja v Ukrajinny, 2004. Vyp. 1-2. S. 65-69.
6. Ghusarjev S. D., Olijnyk A. Ju., Sljusarenko O. L. Teorija prava i derzhavy: navch. posib. Kyjiv: Vseukrajinsjka asociacija vydavciv "Pravova jednistj", 2008. 270 s.

7. Derzhavne upravlinnja v Ukrajinu: navch. posib. / za zagh. red. d- ra juryd. nauk, prof. V. B. Aver'janova. Kyjiv: Vydavnyctvo TOV "SOMY", 1999. 432 s.
8. Derzhavne upravlinnja v Ukrajinu: naukovi, pravovi, kadrovi ta orghanizacijni zasady: navch. posib. / za zagh. red. Nyzhnyk N. R., Olujka V. M. Ljviv: Vydavnyctvo Nacionaljnogho universytetu "Ljvivsjska politekhnika", 2002. 352 s.
9. Jevropejska Khartija miscevogho samovrjaduvannja, ratyfikovana Zakonom Ukrajinu vid 15 lypnja 1997 roku # 452/97-VR. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (data zvernennja 02 serpnja 2021 roku).
10. Jevropejska khartija reghionaljnykh mov ta mov menshyn, ratyfikovana Zakonom Ukrajinu vid 15 travnja 2003 roku # 802-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text (data zvernennja 02 serpnja 2021 roku).
11. Zemeljnij kodeks Ukrajinu vid 25 zhovtnja 2001 roku # 2768-III iz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (data zvernennja 12 serpnja 2021 roku).
12. Keljman M. S., Murashyn O. Gh., Khoma N. M. Zaghajna teorija derzhavy i prava: pidruchnyk. 3-tje vydannja, stereotypne. Ljviv: "Novyj Svit-2000", 2009. 584 s.
13. Konstytucija Ukrajinu vid 28 chervnja 1996 roku iz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
14. Korotych O. B. Klasyfikacija ta zmist mekhanizmiv upravlinnja derzhavoju. Aktualjni problemy derzhavnogho upravlinnja: zb. nauk. pr. ORIDU, 2006. Vyp. 2 (26). S. 126-127.
15. Krughlov M. Y. Strateghycheskoe upravlenye kompanjej. M., 1998. 356 s.

16. Majdannik O. O. Misceve samovrjaduvannja: konceptualjni osnovy, konstytucijno-pravove rehuljuvannja v Ukrajinu. Visnyk Akademiji praci, socialjnykh vidnosyn i turyzmu. 2016. # 3-4. S. 68–69.
17. Malys N. A. Orghanizacijnyj mekhanizm derzhavnogho upravlinnja ekologhichnoju politykoju Ukrajinu. Aktualjni problemy derzhavnogho upravlinnja: zb. nauk. pr. ORIDU, 2011. Vyp. 1 (45). S. 96-102.
18. Moroz V. M. Orghanizacijno-pravovyj mekhanizm derzhavno-upravlinsjkogho vplyvu: zmist ta kharakterystyka kateghoriji. Investyciji: praktyka ta dosvid. 2019. # 23. S. 106–114 DOI: 10.32702/2306-6814.2019.23.106
19. Nazarenko V. Ju. Orghanizacijno-pravovyj mekhanizm derzhavnogho upravlinnja pozhezhnoju bezpekoju v Ukrajinu. Teorija ta praktyka derzhavnogho upravlinnja: zb. nauk. pr. Kh.: Vyd-vo KharRI NADU "Maghistr", 2013. Vyp. 3 (42). S. 1-7. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/14.pdf>
20. Pytannja posylennja vzajemodiji orghaniv vykonavchoji vlady ta orghaniv miscevogho samovrjaduvannja z pidghotovky ta pryjnattja normatyvno-pravovykh aktiv: postanova Kabinetu Ministriv Ukrajinu vid 23 travnja 2009 r. # 531. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531-2009-%D0%BF#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
21. Podatkovyj kodeks Ukrajinu vid 2 ghrudnja 2010 roku iz nast. zminy # 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
22. Popov M. P. Orghanizacijno-pravovyj mekhanizm derzhavnogho upravlinnja v sferi ghendernoji polityky: avtoref. dys. ... k. derzh. upr.: 25.00.02. Odesa, 2006. 20 s.
23. Praktychnyj posibnyk z pytanj orghanizaciji roboty orghaniv miscevogho samovrjaduvannja ob'jednanykh terytorialjnykh ghromad. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/63/mod1web.pdf>

24. Prykhodchenko L. L. Orghanizacijno-pravovyj mekhanizm zabezpechennja efektyvnosti derzhavnogho upravlinnja: teoretyko-metodologhichni zasady. Teorija ta praktyka derzhavnogho upravlinnja: zb. nauk. pracj. Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU Maghistr, 2009. Vyp. 1.(24). S. 59-66.
25. Pro derzhavni ciljovi prohramy: Zakon Ukrajiny vid 18 bereznja 2004 roku # 1621-IV iz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
26. Pro miscevi derzhavni administraciji: Zakon Ukrajiny vid 9 kvitnja 1999 roku # 586-XIV iz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
27. Pro misceve samovrjaduvannja v Ukrajin: Zakon Ukrajiny vid 21 travnja 1997 roku # 280/97-VRiz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
28. Pro peredachu ob'jektiv prava derzhavnoji ta komunaljnoji vlasnosti: Zakon Ukrajiny vid 3 bereznja 1998 roku # 147/98-VR iz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147/98-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
29. Pro pryjednannja Ukrajiny do Jevropejskoji ramkovoji konvenciji pro transkordonne spivrobotnyctvo mizh terytorialjnomy obshhynamy abo vlastjamy: postanova Verkhovnoji Rady Ukrajiny vid 14 lypnja 1993 roku # 3384-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-12#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
30. Pro stymuljuvannja rozvytku rehioniv: Zakon Ukrajiny vid 8 veresnja 2005 roku # 2850-IV iz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text> (data zvernennja 10 serpnja 2021 roku).

31. Pro transkordonne spivrobitnyctvo: Zakon Ukrainy vid 24 chervnja 2004 roku # 1861-IV iz nast. zminamy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).
32. Protasov V. N. Chto y kak reghulyruet pravo: ucheb. posob. Moskva: Jurystъ, 1995. 96 s.
33. Rejterovych I. V. Mekhanizmy uzghodzhennja interesiv u publichnij polityci ta publichnomu upravlinni. Mekhanizmy uzghodzhennja interesiv u vyroblenni publichnoji polityky v Ukraini: navch. posib. / za zagh. red. S. O. Teleshuna. Kyjiv: NADU, 2019. S. 112-130.
34. Sereda Gh. P., Stecenko S. Gh. Problemy teoriji derzhavy i prava: navch. posib. u vyznachennjakh ta skhemakh. Kyjiv: KNT, 2009. 184 s.
35. Skakun O. F. Teorija derzhavy i prava: pidruchnyk. Kharkiv: Konsum, 2001. 656 s.
36. Tykhomyrov Ju. A. Admynystratyvnoe pravo y process: polnyj kurs. Vtoroe yzdanye, dopolnennoe y pererabotanno. Moskva: Yzd. Tykhomyrova M. Ju., 1998. 798 s.
37. Fedorchak O. V. Klasyfikacija mekhanizmiv derzhavnogho upravlinnja. Demokratychnе vrjaduvannja. Elektronne naukovе fakhovе vydannja . 2008. #1. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf
38. Ferdman Gh. P. Mekhanizmy protydiji projavam teroryzmu na zaliznychnomu transporti Ukrainy: avtoref. dys. ... k.derzh.upr.: 25.00.02. Odesa, 2006. URL: http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/81710-9.html.
39. Khropanjuk V. N. Teoryja ghosudarstva y prava: ucheb. posob. dlja vysshjkh uchebnykh zavedenyj / pod red. professora V. Gh. Strekozova. Moskva: "Dabakhov, Tkachev, Dymov", 2002. 427 s.

40. Cyviljnyj kodeks Ukrajiny vid 16 sichnja 2003 roku # 435-IV iz nast. zminamy. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (data zvernennja 04 serpnja 2021 roku).